

Студент 1 курсу

факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

**СВІТОВА ФІНАНСОВА КРИЗА ТА ЇЇ ВПЛИВ
НА ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ**

Анотація. Проаналізовано вплив світової фінансової кризи на економічну систему України, і в банківській сфері. Розглянуто чинники, що вплинули на поширення фінансової кризи, її дію на банківську систему України, у кредитній та депозитній політиці. Запропоновано механізм управління антикризовою діяльністю для стабілізації ситуації у банківській сфері.

Аннотация. Проанализировано влияние мирового финансового кризиса на экономическую систему Украины, в банковской сфере. Рассмотрены факторы, которые повлияли на распространение финансового кризиса, его воздействие на банковскую систему Украины, в кредитной и депозитной политике. Предложен механизм управления антикризисной деятельностью для стабилизации ситуации в банковской сфере.

Annotation. The influence of the global financial crisis on the economic system of Ukraine, particularly in banking is analysed. The factors that influenced the spread of financial crisis and its effect on the banking system of Ukraine, particularly in credit and deposit policies are shown. The mechanism of anti-crisis activities to stabilize the banking sector is proposed.

Ключові слова: фінансова криза, депозитна і кредитна політика банків, девальвація, ліквідність, заходи.

Світова фінансова криза 2008 – 2009 років мала значний вплив на економіку всіх країн світу. Особливого постраждали країни з перехідною економікою, в тому числі й Україна. Криза поставила питання щодо реалізації банківського сектору національної економіки і стабілізації грошово-кредитної системи України. Основною проблемою є те, що вкладники, які втратили довіру до банківських установ, вирішили повернути гроші з депозитних рахунків, таким чином ускладнивши подальшу депозитну і кредитну політику банківської системи держави. Тому, на думку автора, питання дослідження причинно-наслідкової взаємозалежності у банківському секторі економіки у кризовий період є надзвичайно актуальним.

В умовах кризи значно зросла роль банків, які формують інституційну систему, впливають на структуру відсоткових ставок, ефективність розподілу кредиту, пріоритетність у сфері грошово-кредитної системи. Банківський сектор посідає одне з найвагоміших місць у фінансовій системі, оскільки банки відіграють важливу роль в економіці будь-якої країни світу, забезпечуючи передачу грошового капіталу зі сфер накопичення у сферу використання. Кризові явища, які

соціально-економічному розвитку держави, адже саме банки мобілізують великі капітали, необхідні для розширення інвестицій і впровадження інновацій. У зв'язку із цим виникає проблема аналізу причин кризи у банківському секторі для розробки обґрунтованих підходів подолання кризових явищ та підвищення стабільності банківської системи і реального сектору економіки.

Проблемам економічної кризи та антикризового управління в банківському секторі присвячена велика кількість наукових праць багатьох вітчизняних і закордонних учених. Серед українських економістів та фінансистів – це, наприклад, праці В. Пензеника, С. Тигіпка, П. Гайдуцького, В. Антонюка, О. Васюренко, О. Дмитрієва, І. Парасій-Вергуненка та ін. Вивчення депозитів стало предметом наукових праць таких зарубіжних економістів, як: Г. Айленбергер, Р. Еллер, П. Роуз, які аналізували проблеми формування депозитних вкладів у структурі ресурсної бази комерційного банку. Багато з цих вчених розглядає загальний вплив фінансової кризи на економіку країни. Науковці звертають увагу, що поглиблення глобалізації та високий рівень інтернаціоналізації економіки зумовили значні втрати національних банківських систем. Останнім часом багато уваги приділяється впливу фінансових криз у банківському секторі на кредитування економіки. Сучасні економісти, теж присвячують праці цьому питанню, серед них Барановський О. Г., Бунятян М. О., Версаль Н. І., Карчева Г. І., Кирий В. П., Шульга Н. П. та ін. [1, с. 754].

Метою статті є визначення ступеня впливу світової фінансової кризи на діяльність, а також зміна депозитної та кредитної політики банківських установ України, а також виявлення причин, які призвели до негативних наслідків для кредитно-банківської системи України.

Серед основних завдань цієї статті є аналіз чинників та підсумків фінансової кризи у вітчизняному банківському секторі, а також виявлення аспектів антикризового управління банківською діяльністю в Україні.

Фінансова криза 2008 – 2009 років, яка розпочалася в США, перетворилася на глобальну економічну кризу майже в усіх країнах, незважаючи на ступінь розвитку держави. Доказом колосальної взаємозалежності процесів світового розвитку є висока швидкість поширення та рівень кризових явищ: упродовж декількох місяців вони були виявлені фактично у всіх країнах світу незалежно від рівня розвитку їх економіки.

Детонатором початку кризи вважається крах іпотечних корпорацій США "ФенніМей" (Fannie Mae) і Фредді Мак (Freddie Mac), які завдали шкоди фінансовим ринкам, призвівши до різкого зниження індексів на найбільших фондових біржах світу, скрутного становища значної кількості банківських установ.

Основною першопричиною гострої фінансово-економічної кризи, на думку сучасних вчених, вважається особливість сучасної світової економіки, ознакою якої є домінування фінансових установ та глобальних банків [2, с. 11]. Постійне зростання споживчого попиту спричинило значне збільшення боргового навантаження на домогосподарства, результатом чого стало виникнення фінансової кризи, яка згодом переросла у системну фінансово-економічну кризу.

Банківська криза в Україні зумовлена зовнішніми та внутрішніми чинниками. Серед зовнішніх виділяють міжнародну фінансову кризу, в той час як внутрішні чинники, насамперед, включають в себе макроекономічну ситуацію вітчизняної економіки, зумовлену диспропорціями. Також науковці виділяють й інші фактори, наприклад, значне інституційне відставання у розвитку економіки України, яка не є диверсифікованою [3, с. 10].

В економіці України, як і в більшості країн із перехідною економікою, світова фінансова криза розпочалась через три-чотири квартали після її початку в США. За статистичними даними, у докризовий період державний борг України був порівняно незначним (14,1 млрд дол. США станом на 1 жовтня 2008 року), а стан

бюджетної сфери доволі надійним. Фінансування проектів у реальній економіці здійснювалося у вигляді прямих іноземних інвестицій (ПІІ), а короточасні капітали інвестувалися в економіку здебільшого через дочірні структури іноземних банків, які вбачали перспективи свого розвитку в цих регіонах. Надходження іноземного капіталу, хоча і меншою мірою, продовжувало відбуватися і на початку виникнення світової фінансової кризи.

Україна відчула її вплив у третьому кварталі 2008 року, коли зниження цін на сировинні товари стало причиною різкого зменшення обсягів українського експорту та валютних надходжень, що призвело до скорочення золотовалютних резервів НБУ та посилення тиску на курс валют.

Через потрясіння у фінансових центрах світу чисте кредитування значно скоротилося, що спричинило значні проблеми у рефінансуванні зовнішнього боргу. Значна кількість вітчизняних фінансових компаній виявила нездатність виконувати взяті на себе зобов'язання з фінансового обслуговування клієнтів, що, в свою чергу, підвищило недовіру суб'єктів господарювання та населення до банківських установ України, зумовило значний відплив депозитних коштів, дезорганізацію грошового обігу.

На думку М. Савлука, банківський сектор пов'язаний з девальвацією національної валюти, що спричинено помилками при формуванні ресурсної бази провідних банків [4, с. 37]. Оскільки роль зовнішніх запозичень була значно перебільшена, у ресурсній базі переважали не депозитні валютні кошти (зовнішні запозичення), і, як результат, банки опинилися під загрозою курсових ризиків. Для уникнення відповідальності за курсові ризики банки вдалися до валютного кредитування, переклавши їх на позичальника.

Ухилення банків від цього ризику стало поштовхом до появи інших загроз. Через те, що надані у кредит кошти здебільшого витрачались на оплату імпортованих товарів та вивозилися за кордон, це зменшувало пропозицію валюти, що значною мірою дестабілізувало ринок валют та мало негативний вплив на становище банків.

Необґрунтована діяльність вітчизняних банківських установ спричинила девальвацію гривні на 60 %, а значна кількість позичальників, які отримали кредити в іноземній валюті, виявили свою неплатоспроможність. Через курсову різницю з'явилося додаткове фінансове навантаження сумою у 180 млрд грн, з яких 95 млрд грн припало на юридичних, а 85 млрд грн – на фізичних осіб.

Але найбільшу кількість втрат зазнав саме банківський сектор економіки України, що мало такі прояви:

масовий "відплив" коштів населення з банківських рахунків внаслідок соціальної напруги;

стрімке зростання позичкової заборгованості;

неприбуткові результати діяльності значної частки українських банків.

Першою ознакою кризи у банківському секторі України став масовий "відплив" коштів восени 2008 року, спричинений рейдерською атакою на один із провідних банків країни – "Промінвестбанк". Протягом жовтня 2008 року населення повернуло грошей на суму 8,9 млрд грн, процес продовжувався до I кварталу 2009 року [5].

Відплив депозитних коштів, а також зростання дисбалансу між депозитними та кредитними вкладами (рисунки) у IV кварталі 2008 року спричинив проблему ліквідності великої кількості банківських установ України. Активне використання зовнішніх запозичень призвело до зростання заборгованості банків (41 млрд дол. США станом на 1 жовтня 2008 року). За даними Національного банку України, валютні позики у структурі кредитних вкладів протягом 2008 – 2009 років зросли у

3,5 рази порівняно з 2007 роком та становили 475,6 млрд грн (60,32 %) у сукупних валових кредитах на кінець 2009 року [5].

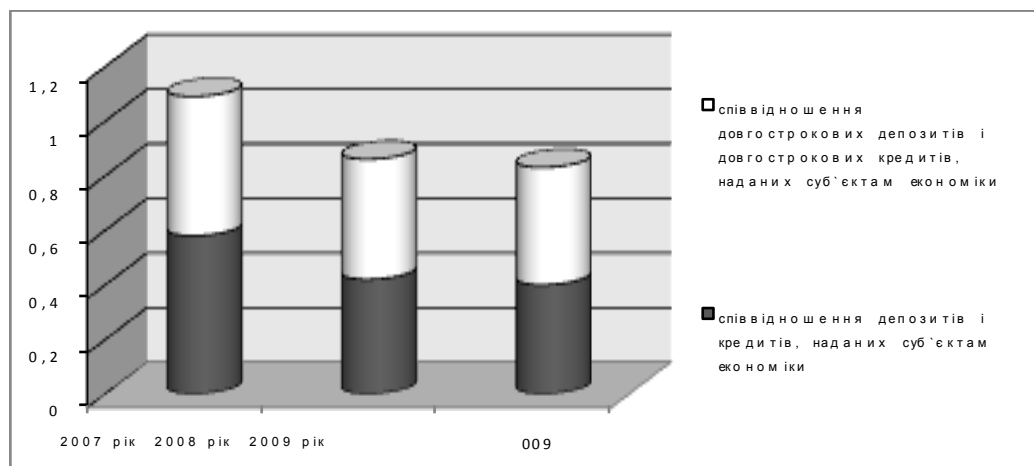

Рис. 1. Динаміка окремих показників, які характеризують дисбаланси у банківській системі України в 2007 – 2009 роках [6, с. 262]

Також дуже небезпечними виявилися дисбаланси у співвідношенні довгострокових депозитів і кредитів у іноземній валюті. Оскільки запозичення переважно були короткостроковими, а в умовах зростання нестабільності на міжнародних фінансових ринках і згорання кредитних програм багатьма закордонними банками можливості нових запозичень значно скоротились, це спричинило підвищення ризиків забезпечення ліквідності вітчизняних банківських установ.

На думку автора, основними напрямками подолання негативних наслідків світової фінансової кризи є такі:

запровадження ефективного антикризового механізму грошово-кредитної політики на законодавчому рівні;

ліквідація (мінімізація) наявних розривів між активами та зобов'язаннями банківських інститутів;

гарантування міжбанківських кредитів, кредитів для малого та середнього бізнесу;

надання підтримки компаніям, які не можуть залучити потрібне фінансування через проблеми у банківському секторі економіки;

підвищення фінансової дисципліни, ефективності банківського нагляду і внутрішнього контролю в банках.

Отже, однією з причин поширення кризи в банківському секторі економіки України є недоліки в системі управління, регулювання з боку банківських установ і нагляду за ними зі сторони регуляторних органів.

Кризові явища у банківській системі України зумовлені дією як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Проникнення системних іноземних банків сприяло буму роздрібного кредитування на придбання іноземних товарів (автомобілів, побутової техніки тощо), тобто просування імпортової продукції на вітчизняний ринок, що спричинило споживацьку спрямованість розвитку економіки України. Зростання рівня залучення короткострокового іноземного капіталу зумовило ризиковану діяльність банківських установ України, а також значний негативний вплив на вітчизняну економіку в цілому.

Діяльність більшості українських банків у кризовий період, спрямована на отримання максимальних прибутків, спричинила значне погіршення якості їх кредитного портфеля, і, як результат, збиткової діяльності. Цей факт свідчить про необхідність оцінки можливих ризиків у ході прийняття управлінських рішень щодо банківських установ України.

Шляхами подолання наявних негативних наслідків є проведення ефективної антикризової грошово-кредитної політики на законодавчому рівні, ліквідація (мінімізація) наявних розривів між активами та зобов'язаннями банківських інститутів, гарантування міжбанківських кредитів, кредитів для малого та середнього бізнесу та надання підтримки компаніям, які не можуть залучити потрібне фінансування через проблеми у банківському секторі, підвищення фінансової дисципліни, ефективності банківського нагляду і внутрішнього контролю в банках та ін.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання : монографія / О. І. Барановський. – К. : Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 754 с. 2. Лютий І. Фінансово-економічна криза 2008 – 2010 рр.: деякі чинники та уроки / І. Лютий, О. Юрчук // Вісник Національного банку України. – січень 2011. – № 1(179). – С. 10–16. 3. Карчева Г. Особливості функціонування банківської системи України в умовах фінансово-економічної кризи / Ганна Карчева // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 11(165). – С. 10. 4. Ефективне регулювання фінансової системи – запорука подолання кризи (Нотатки з круглого столу) / Р. Підвисоцький // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 12(178). – С. 36–38. 5. Офіційний веб-сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>. 6. Стельмах В. С. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / В. С. Стельмах. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України; УБС. – 264 с.